

ผีในบ้าน: ความสัมพันธ์ของครอบครัว ผ่านภาพยนตร์สยองขวัญ เรื่อง ลัดดาแลนด์ (2011) และ ปีศาจเปลี่ยนหน้า (2019)

พพพร วิเศษยา*
ญามินทร์ กะตามัน**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายหลักในการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เกิดขึ้นร่วมกันในภาพยนตร์สยองขวัญ 2 เรื่อง ได้แก่ ภาพยนตร์ไทย เรื่อง ลัดดาแลนด์ กำกับโดย โสภณ ศักดาพิศิษฐ์ และภาพยนตร์เกาหลี เรื่อง ปีศาจเปลี่ยนหน้า กำกับโดย คิมฮงซอน โดยประเด็นความสัมพันธ์ในครอบครัว ใช้มุมมองจิตวิเคราะห์ จากการศึกษาพบว่าภาพยนตร์ 2 เรื่องนี้ นำเสนอภาพแทนและสถานภาพของครอบครัวที่เป็นอื่น (the Other) และตกอยู่ภายใต้ภาวะความลำบาก ซึ่งจากสภาวะการณดังกล่าว เผยให้เห็นถึงด้านมืดในจิตใจของตัวละครในบ้านหลังเดียวกัน ชี้ให้เห็นถึงความคิดและการกระทำของตัวละครที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมหรือกรอบคิดที่แฝงบริบทรอบข้าง จนส่งผลต่ออัตลักษณ์และพฤติกรรมของตัวละคร

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ครอบครัว; บทบาททางเพศ; ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสังคม

* นิสิตระดับปริญญาตรี ภาควิชาวรรณคดี สาขาวิชาวรรณคดีอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ติดต่อได้ที่: tippawan.v@ku.th

** นิสิตระดับปริญญาตรี ภาควิชาวรรณคดี สาขาวิชาวรรณคดีอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ติดต่อได้ที่: yamin.k@ku.th

Ghost in the House: Familial Relationship through Horror films *Ladda Land* (2011) and *Metamorphosis* (2019)

Phobporn Visetya^{*}

Yamin Kadaman^{**}

Abstract

This research aims to explore the relationships within a family occurring in two horror films: *Ladda Land* (2011) directed by Sophon Sakdaphisit and *Metamorphosis* (2019) directed by Kim Hong Sun. This research applies the use of psychoanalysis theory to construct the evaluations. The study shows that the two films exhibit the image of a family in which possess a state of being “the Other” and undergoing hardship ordeals. From the struggling each family is going through, reveals the uncanny and dark side of even the most loveable members living in the same home. This demonstrates the hidden ideologies and or cultural belief which prevails in society that later affects the characters’ mental state and behavior.

Keywords: family relations; gender role; Psychosocial Theory

^{*} Bachelor degree student at Department of Literature (English Literature), Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: tippawan.v@ku.th

^{**} Bachelor degree student at Department of Literature (English Literature), Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: yamin.k@ku.th

1. บทนำ

ในปัจจุบันพัฒนาการของภาพยนตร์สยองขวัญนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่การใช้เทคนิคหรือเอฟเฟกต์อันน่าสะพรึงเพื่อหวังจะดึงดูดผู้ชมให้ตื่นกลัวเพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งนำเสนอเรื่องราวบาดแผลและปัญหาในสังคมผ่านความหลอกหลอนและความพิศวง ซึ่งหนึ่งในประเด็นหรือวาทกรรมที่มักนำเสนออยู่คู่กับภาพยนตร์ประเภทนี้ คือ “ครอบครัว” โดยรูปแบบของครอบครัวที่ถูกนำเสนอ นั้น คือ สภาพครอบครัวที่ไม่ปกติ และเป็นส่วนเกินของสังคม ต้องมีการย้ายถิ่นฐาน ย้ายบ้าน เพื่อหวังจะเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง เนื่องจากมีอดีตที่เลวร้ายหรือต้องการหลีกเลี่ยงบางสิ่ง อันนำมาซึ่งปมของครอบครัวที่จะสร้างความร้าวฉานในเรื่องต่อไป ซึ่งเมื่อพิจารณาโครงเรื่องและการนำเสนอในรูปแบบความกลัวและความสยองขวัญจึงไม่ได้ถูกฉายผ่านเพียงแค่วิญญาณผีสิงหรือเหล่าปีศาจ แต่ยังถูกฉายผ่านภาพความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยที่แท้จริงแล้วความหลอกหลอนและความอำมหิตนั้นอาจเกิดจากความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เบี่ยงลัด อาจมีบางสิ่งซ่อนอยู่ในจิตใจแต่ละคน และเมื่อเกิดเหตุอันน่าสะพรึงขวัญ สถานภาพของครอบครัวที่ถือว่าผิดปกติ (dysfunctional) ในมุมมองของคนภายนอกและความสัมพันธ์อันประหลาดของคนในบ้าน จึงถูกเผยออกมาผ่านความรุนแรงและการทำร้ายร่างกาย และจิตใจซึ่งกันและกัน ความรุนแรงในครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับภาพยนตร์ประเภทนี้ และถูกนำเสนอออกมาผ่านความพิศวงและเป็นอื่นของครอบครัว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ของครอบครัวผ่านภาพยนตร์สยองขวัญ โดยศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้นี้มาประกอบการศึกษาควบคู่กันไป โดยศึกษาผ่านภาพยนตร์สยองขวัญ 2 เรื่อง ได้แก่

1) ภาพยนตร์ไทย เรื่อง ลัดดาแลนด์ (2011) ที่นำเสนอเรื่องราวผ่านหัวหน้าครอบครัวชนชั้นกลาง โดยมีตัวละครเอกคือธีร์ ผู้ไม่ประสบความสำเร็จทั้งการงานและชีวิตส่วนตัว เขาต้องเอาลูกสาวคนโต แนน ไปฝากยายเลี้ยง จนลูกสาวถูกฝังหัวให้เกลียดพ่อ วันหนึ่งธีร์ได้งานที่เงินเดือนดีกว่าที่จังหวัดเชียงใหม่ จึงพาภรรยา ป่าน, นัท

ลูกชายวัย 5 ขวบ และแนน ลูกสาว ย้ายเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านลัตดาแลนด์ ซึ่งนับวันเรื่อง
สยองขวัญก็เกิดขึ้นกับครอบครัวนี้ไม่หยุดหย่อน แต่เนื่องด้วยความจนตรอกของชีวิต ทำให้รีรีและครอบครัวไม่อาจย้ายออกไปได้ แม้ว่าหมู่บ้านนั้นจะกลายเป็นหมู่บ้านผีสิงแล้วก็ตาม ซึ่งการมีงานทำ มีบ้านเดี่ยวให้ครอบครัวอยู่พร้อมหน้า เป็นสัญลักษณ์เพียงอย่างเดียวที่ทำให้รีรีได้รับการยอมรับทั้งจากครอบครัวและตัวตนของเขาเอง แต่สุดท้ายแล้วรีรีนั้นไม่สามารถโอบอุ้มภาพครอบครัวอันสุขสันต์เอาไว้ได้ ครอบครัวจึงแตกสลายในที่สุด

2) ภาพยนตร์เกาหลี เรื่อง ปีศาจเปลี่ยนหน้า (*Metamorphosis*) (2019) นำเสนอเรื่องราวของ พัก จุงซู เป็นบาทหลวงคาทอลิก ที่มีความสามารถปรานี แต่แล้วในการทำพิธีครั้งหนึ่งได้เปลี่ยนชีวิตเขาจนตกต่ำ ถดถอย เพราะวันนั้น นอกจากจะไม่สามารถกำจัดผีร้ายได้แล้ว จุงซูยังช่วยชีวิตสาวผู้เคราะห์ร้ายคนที่ถูกสิงไม่ได้ เธอตายไปต่อหน้าต่อตา และผีร้ายก็ยังทิ้งคำอาฆาตมาดร้ายว่าจะตามรังควานไปถึงครอบครัวของบาทหลวงจุงซู จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดเป็นตราบาปและความรู้สึกผิดจน จุงซูมีอาชญากรรมปรานีได้อีก เขาแยกจากครอบครัวมาอาศัยที่โบสถ์และมุ่งแต่งงานสอนหนังสือและทำงานอาสาให้โบสถ์ในระหว่างที่รอการอนุมัติโอนย้าย โดยหวังจะไปอาศัยอยู่ต่างประเทศ แต่ในขณะที่เดียวกันแม่ของเหยื่อสาวผู้เคราะห์ร้ายก็ไม่พอใจ ปลอมข่าวความผิดของบาทหลวงไปทั่ว จนทำให้ครอบครัวของบาทหลวงจุงซูเดือดร้อน อยู่ในสังคมไม่ได้ จึงต้องย้ายบ้านหนี ครอบครัวของบาทหลวงจุงซูในที่นี้ ประกอบไปด้วยพี่ชายของเขาเอง ชื่อว่า พัก คังกู ที่มีภรรยาชื่อ มยองจู มีลูก 3 คน ได้แก่ลูกสาววัยรุ่น พัก ซุนอู กับ พัก ฮยอนจู และน้องเล็กเป็นลูกชายชื่อ พัก อุงง ครอบครัวของ คังกู ย้ายไปอยู่บ้านหลังใหม่ และความผิดปกติดัง ๆ นั้นเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่คืนแรกที่เข้าไปอยู่และทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ในเวลาเพียงไม่กี่วัน คืนแรกก็พบเสียงดังผิดปกติจากเพื่อนบ้าน เช้ามีซากศพแมวถูกแขวนไว้ที่หน้าต่าง นอกจากนี้ยังมีเหตุให้คังกูต้องเข้าไปบ้านข้าง ๆ เพื่อจัดการเรื่องการจอดรถขวางทาง แต่สิ่งที่คังกูพบกลับเป็นบ้านที่น่ากลัว เต็มไปด้วยเลือดนอง ซากศพเน่าเหม็นสยดสยอง และชายเจ้าของบ้านที่มีลักษณะท่าทางน่ากลัว แต่ทว่า เมื่อตำรวจมา ความแปลกประหลาดและสยองขวัญกลับสลายไปเหลือเพียงบ้านปกติและเพื่อนบ้านคนธรรมดาที่ทำอาชีพทอผ้า หลังจากนั้นเรื่อง

ประหลาดน่ากลัวชวนขนลุกก็ทยอยเกิดขึ้นในบ้าน เมื่อสมาชิกแต่ละคน ผลัดกัน กลายเป็นคนที่มีอารมณ์มุ่งร้ายใส่กัน จนพบว่า แท้จริงแล้วพ่อ แม่และลูก ๆ ที่ตั้งหน้าตั้ง ตาจะฆ่าแกงกันนั้น เป็นตัวปลอมทั้งสิ้น ทั้งหมดคือปีศาจที่เปลี่ยนรูปลักษณ์ ทั้งบ้านจึง ตกอยู่ในสถานการณ์ปั่นป่วนระทึกขวัญ ไม่มีความปลอดภัย ไม่รู้จะไว้วางใจใครดี และไม่สามารถรับมือได้ จนต้องขอความช่วยเหลือไปยังบาทหลวงจึงช่วยให้กลับมาปรานีกัน อีกครั้ง

2. ผลการวิจัย

2.1 การวิเคราะห์ภาพยนตร์เรื่อง ลัดดาแลนด์ ผ่านมุมมองจิตวิเคราะห์: ความล้มเหลวในการสร้างตัวตน

ประเด็นเรื่องการสร้างตัวตน (identity) ของตัวละครที่ส่งผลกระทบไปสู่ ปมความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญที่ปรากฏใน ภาพยนตร์ลัดดาแลนด์ (2011) โดยเฉพาะการสร้างตัวตนของตัวละครหลักอย่าง ‘ธีร์’ ที่ สะท้อนให้เห็นความพยายามในการสร้างครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ ความเชื่อของตัวละครต่ออุดมคติความเป็นชาย ความพยายามในการสร้างตัวตนของธีร์ สามารถเชื่อมโยงกับ “ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสังคม” (Psychosocial Theory) โดยอีริก เอช. อีริกสัน (Erik H. Erikson) นักจิตวิเคราะห์ชาวเยอรมันเชื้อสายเยอรมัน ที่ศึกษาพัฒนาการมนุษย์ในด้านต่าง ๆ อับสรสิริ เอี่ยมประชา (2557, น. 8) สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีทางจิตวิทยาดังกล่าวไว้ว่า สามารถใช้อธิบายพัฒนาการทาง สังคมของปัจเจกบุคคลที่สามารถแบ่งออกเป็น 8 ระยะสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อลักษณะนิสัย บุคลิก และความคิดของปัจเจกบุคคล โดยอ้างอิงจากสองแนวคิดที่ขัดแย้งกันในแต่ละ ช่วงวัยอันประกอบด้วย

1) ความรู้สึกไว้วางใจและความรู้สึกไม่ไว้วางใจ (Trust VS Mistrust)

- 2) ความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองและความไม่มั่นใจในตนเอง (Autonomy VS Shame, Doubt)
- 3) ความคิดริเริ่มและความรู้สึกผิด (Initiative VS Guilt)
- 4) ความขยันหมั่นเพียรและความรู้สึกมีปมด้อย (Industry VS Inferiority)
- 5) ความเป็นเอกลักษณ์และความสับสนในบทบาท (Ego Identity VS Role Confusion)
- 6) ความใกล้ชิดสนิทสนมและความโดดเดี่ยวอ้างว้าง (Intimacy VS Isolation)
- 7) การทำประโยชน์ให้แก่สังคมและคิดถึงแต่ตนเอง (Generativity VS Stagnation)
- 8) ความรู้สึกมั่นคงทางใจและท้อแท้สิ้นหวัง (Integrity VS Despair)

โดยอีริกสันได้อธิบายว่า กระบวนการพัฒนาของปัจเจกบุคคลในแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญ หากช่วงชีวิตใดมีการพัฒนาเป็นไปในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการในขั้นตอนต่อไปซึ่งเป็นข้อบ่งชี้หลักต่อตัวตนของบุคคลนั้น

ความสัมพันธ์ของธีร์และครอบครัวสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในระยะที่ 6 (ความใกล้ชิดสนิทสนมและความโดดเดี่ยวอ้างว้าง) ซึ่งกล่าวถึง ระยะเวลาการสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับบุคคลอื่น โดยหากบุคคลใดสามารถวางรากฐานช่วงชีวิตในระยนี้ได้อย่างแข็งแกร่ง เป็นไปในเชิงบวก ก็จะนำไปสู่การมีแนวคิดที่ดี มีความไว้วางใจต่อคนใกล้ชิดโดยเฉพาะคนในครอบครัว อย่างไรก็ตาม จากกรณีตัวอย่างครอบครัวของธีร์ แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของกระบวนการสร้างความใกล้ชิดกับคนในครอบครัวผ่านลักษณะความสัมพันธ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ 3 ประการหลัก

2.1.1 ขาดความเชื่อใจต่อคนในครอบครัว

‘ความเชื่อใจ’ ถือเป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญที่จะนำครอบครัวไปสู่การมีความสัมพันธ์ที่ดี (healthy relationship) โดยครอบครัวที่แข็งแกร่งทางด้านจิตใจ จะมีความสามารถในการก้าวข้ามผ่านอุปสรรคในชีวิตได้เป็นอย่างดี แต่จากกรณีของธีร์ ปรากฏพฤติกรรมที่

สะท้อนให้เห็นความไม่ไวใจต่อคนในครอบครัว ซึ่งอาจเป็นอีกหนึ่งสาเหตุหลักที่นำพาครอบครัวนี้ไปสู่จุดจบแบบโศกนาฏกรรม อาทิ ชีร์ไม่ไวใจปานเรื่องความสัมพันธ์ของเธอและมานพ (หัวหน้างานของปาน) โดยปรากฏให้เห็นได้ชัดในฉากที่มานพเดินทางจากกรุงเทพฯ เพื่อมาชวนปานกลับไปทำงานร่วมกับเขาอีกครั้ง เมื่อชีร์เข้ามาเห็นทั้งคู่กำลังพูดคุยกัน เขาจึงเกิดความหึงหวงและต่อว่าปาน โดยความไม่ไวใจคนในครอบครัวของชีร์ ถูกแสดงออกผ่านฉากความคิดภายในใจของเขา โดยหลังจากเหตุการณ์ของมานพ เขาจินตนาการว่าตนเองได้ใช้ปืนยิงปานจนเสียชีวิต และปรากฏในอีกหลายฉากที่ชีร์มักจะบอกปานว่า ‘ที่กลับไปกรุงเทพฯ จะไปทำงานหรือไปทำอะไรกันแน่’ ‘จะกลับไปหาแม่ในไซ้ไหม’ เป็นต้น คำกล่าวเหล่านี้จึงเป็นอีกหลักฐานชิ้นสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเชื่อใจต่อปาน นอกจากการไม่ไวใจภรรยาแล้ว ชีร์ก็ไม่ไว้วางใจต่อลูกสาวของตนเช่นเดียวกัน โดยเขามักจะดุด่า ‘แนน’ ลูกสาวคนโตของบ้านอยู่บ่อยครั้งเมื่อเธอกลับบ้านมืดค่ำ แต่ภาพยนตร์มีการแสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้วแนนและเพื่อน ๆ ไปทำรายงานร่วมกันจนดึก ไม่ได้มีการมั่วสุมอย่างที่พ่อของเธอมักกล่าวหา ดังนั้นจากตัวอย่างฉากที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของชีร์และคนในครอบครัวเปรียบเสมือนเครื่องย้ำเตือนว่า ชีร์เป็นคนที่ขาดความไวเนื้อเชื่อใจต่อคนในครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความล้มเหลวในพัฒนาการด้านสังคมระยะที่ 6 ซึ่งเป็นไปในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก

2.1.2 ขาดการสนทนากันอย่างเปิดใจ

การสนทนากันอย่างเปิดใจ ส่งเสริมให้ผู้ร่วมสนทนาได้เห็นมุมมองความคิดที่แตกต่าง ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้คนได้ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน บางครั้งความสัมพันธ์ที่เปราะบาง (unhealthy relationship) อาจเกิดจากการไม่ยอมเปิดอกพูดคุยกันและนำพาไปสู่การเข้าใจผิดกันในที่สุด จากกรณีของชีร์และครอบครัวสะท้อนให้เห็นลักษณะการไม่พูดคุยกัน ซึ่งประเด็นนี้เชื่อมโยงอยู่กับแนวคิดอุดมคติความเป็นชายของชีร์ โดยปรากฏฉากที่ชีร์รับรู้ว่ามันตลกงานเนื่องจากบริษัทของเขาโก่งพนักงานและหนีไปในที่สุด หลังจากชีร์ได้ทราบข่าว เขากลับไม่ยอมพูดคุยกับภรรยาของตนเองและพยายามหาทางออกร่วมกัน เขาเลือกที่จะปิดบังเรื่องนี้เอาไว้เป็นความลับและหาทางออกด้วย

ตัวเอง ซึ่งเหตุผลที่ธีร์เลือกจะปิดบังความลับนี้ไว้อาจสอดคล้องกับอุดมคติความเป็นชายที่เขายึดถือเป็นอย่างมาก เพราะการตงงานเปรียบเสมือนการที่เขาทำหน้าที่สามีอย่างบกพร่อง ไม่สามารถทำให้ครอบครัวมีสถานะทางการเงินที่มั่นคงได้ เขาจึงเลือกที่จะไม่บอกภรรยาของตนเอง จนกระทั่งป่านต้องมารับรู้ความลับนี้ด้วยตนเองและนำพาไปสู่การทะเลาะกันในที่สุด

2.1.3 ขาดความเกรงใจและเห็นใจกัน

ภาพยนตร์ลัดดาแลนด์ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันเปราะบางของครอบครัว ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งระหว่างธีร์และแนน กับความขัดแย้งกันของธีร์และคุณยาย (แม่ของป่าน) โดยหากสังเกตจากคู่ความขัดแย้งทั้งสองนี้ จะพบว่า 'ป่าน' ต้องรับบทบาทอย่างหนักในฐานะตัวกลางความขัดแย้ง ซึ่งส่งผลให้เธอต้องแบกรับความในใจจากทั้งสองฝ่าย หลายครั้งมีการปรากฏฉากที่ธีร์เครียดจากการทะเลาะกับแนน หรือโดนตำหนิจากคุณยาย ธีร์เลือกที่จะแปรสภาพความเครียดเหล่านั้นมาเป็นอารมณ์และคำพูดในเชิงลบ ซึ่งเขาเลือกจะแสดงมันให้ป่านเห็นอย่างไมทันได้คิด โดยลักษณะดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นการขาดความเกรงใจหรือเห็นใจกัน ธีร์ไม่สนใจว่าป่านจะรู้สึกอย่างไรในฐานะคนกลางของเรื่องนี้ หรือแม้กระทั่งไม่เคยมองผ่านมุมมองของเธอที่ต้องรับฟังเรื่องเชิงลบจากทั้งสองฝ่ายและรับความเครียดเหล่านั้นมาไว้ที่เธอเองคนเดียว

จากลักษณะทั้งสามประการที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าตัวละคร 'ธีร์' หัวหน้าที่ของครอบครัวประสบความล้มเหลวในการสร้างตัวตนในระยะที่ 6 ตามทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสังคมของอีริกสัน โดยการที่พัฒนาการในระยะนี้เป็นไปในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก อาจเป็นผลมาจากรากฐานที่ไม่แข็งแรงจากระยะก่อนหน้า โดยถึงแม้จะไม่มีปรากฏการพัฒนาการในช่วงชีวิตอื่นของตัวละครอย่างเห็นได้ชัด แต่ยังมีหลักฐานบางประการที่สนับสนุนว่าแท้จริงแล้ว ความล้มเหลวในระยะที่ 6 นี้เป็นผลมาจากการบวนการพัฒนาทางสังคมของธีร์ระยะก่อนหน้านี้ที่เขาไม่สามารถสร้างความมั่นคงทางอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์

โดยตามหลักการของทฤษฎีพัฒนาการระยะที่ 5 กล่าวถึง ความเป็นเอกลักษณ์และความสับสนในบทบาท (Ego Identity VS Role Confusion) โดยหากบุคคลไม่

สามารถค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง หรือหาเป้าหมายของชีวิตได้อย่างชัดเจน อาจเกิดการรับบทบาทหน้าที่ในสังคมมาเป็นของตนเอง และเมื่อมันไม่สอดคล้องกับตนเองจึงทำให้เกิดความสับสนหรือความไม่มั่นใจในตนเองได้ (self-doubt) จากกรณีตัวอย่างตัวละครธีร์แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการรับบทบาทชายในอุดมคติอย่างเห็นได้ชัด โดยปรากฏฉากที่ปานได้เล่าให้ลูก ๆ ของเธอฟังว่า ในตอนที่พวกเขาเฝ้าจับและรู้ว่าตนเองกำลังตั้งท้อง ธีร์ได้บอกกับคุณยายว่า ‘ครอบครัวผม ผมจะต้องดูแลให้ได้’ คำกล่าวของธีร์ไม่ได้เพียงสะท้อนให้ว่าเขาเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว แต่ยังเป็นการประกาศชัดเกี่ยวกับความยึดมั่นของธีร์ต่อวาทกรรมความเป็นชาย โดยการที่ตัวละครมีความยึดมั่นถือนั่นต่ออุดมการณ์ความเป็นชาย เป็นผลมาจากสังคมปิตาธิปไตยที่วางรากฐานบทบาท ลักษณะ และหน้าที่ของผู้ชายเอาไว้อย่างชัดเจน ในเมื่อธีร์ไม่สามารถทำตามอุดมคตินี้ได้อย่างสมบูรณ์ เขาจึงเกิดความสงสัยในความสามารถของตนเอง และเมื่อมีบุคคลอื่นที่ไม่มั่นใจในความสามารถของเขาอย่างคุณยายและแนน ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้เขาเกิดความไม่ไว้วางใจครอบครัว และนำไปสู่ความรู้สึกเดียวดายตามทีพัฒนาการระยะที่ 6 ได้กล่าวไว้

โดยสรุปแล้ว จากการเชื่อมโยงกรณีศึกษาตัวละคร ‘ธีร์’ จากภาพยนตร์ลัดดาแลนด์ (2011) กับทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสังคม (Psychosocial Theory) โดยอีริกสัน พบว่า ธีร์ประสบปัญหาด้านการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองในระยะที่ 5 โดยเขาไม่สามารถค้นหาตัวตน หรือบ่งชี้เป้าหมายของชีวิตตนเองได้อย่างชัดเจน เขาจึงเลือกรับอุดมคติความเป็นชายตามที่สังคมกำหนดและพยายามทำตามอุดมคตินั้นอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ เขาพยายามสร้างความมั่นคงทางการเงิน การมีบ้าน หรือแม้กระทั่งการเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นต้น แต่เมื่อธีร์ไม่สามารถทำตามอุดมคติเหล่านี้ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งยังมีความขัดแย้งกับคุณยายและแนน ทำให้เขาเกิดความสงสัยในความสามารถของตนเอง (self-doubt) ซึ่งเมื่อการพัฒนาในระยะที่ 5 เป็นไปอย่างไม่แข็งแรง จึงส่งผลต่อพัฒนาการในระยะที่ 6 ที่กล่าวถึงการสร้างความใกล้ชิดกับคนในครอบครัว โดยธีร์รู้สึกไม่ไว้วางใจต่อคนในครอบครัว หลายครั้งที่เขาเลือกจะผลักไสคนในครอบครัวออกไปและทำหลาย ๆ สิ่งด้วยตัวเองอย่างโดดเดี่ยว พฤติกรรมดังกล่าวนี้จึงสะท้อนให้เห็น

ความสั่นคลอนของพัฒนาการในช่วงชีวิตนี้ ซึ่งส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันประหลาดของครอบครัวในที่สุด

2.2 การวิเคราะห์ภาพยนตร์เรื่อง ปีศาจเปลี่ยนหน้า และภาพยนตร์เรื่อง ลัดดาแลนด์ ผ่านมุมมองจิตวิเคราะห์: ความแปลกแยกที่คุ้นเคย

ความกลัวเป็นอารมณ์ความรู้สึกสากลของมนุษย์ เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อเตือนภัยจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์พบเจอกับสิ่งที่คุกคาม และความกลัวมีหลากหลายรูปแบบและระดับ เช่น ความกลัวที่เกิดจากสัตว์ที่ดุร้ายซึ่งเป็นที่ความที่มนุษย์ส่วนใหญ่มีส่วนร่วม หรือความกลัวในรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงและขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ตัวอย่างเช่น การกลัวที่สูง หรือการกลัวที่แคบ เป็นต้น สำหรับภาพยนตร์สยองขวัญนั้น แน่นอนว่าความกลัวเป็นหัวใจสำคัญของภาพยนตร์ประเภทนี้ ภาพยนตร์สยองขวัญจึงนำเสนอความกลัวหลากหลายรูปแบบเช่นกัน แต่ความกลัวประเภทหนึ่งที่เด่นชัดและพบได้ในภาพยนตร์สยองขวัญหลาย ๆ เรื่อง คือความกลัวในรูปแบบที่เรียกว่า “uncanny”

2.2.1 ความหมายของ ภาวะแปลกแยก (The Uncanny)

ภาวะแปลกแยก (The Uncanny) เป็นปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาที่ถูกศึกษามาอย่างยาวนาน คำว่า “uncanny” ได้ถูกอ้างอิงในทางจิตวิทยาครั้งแรกโดย แอนทส์ เย็นนจ์ (Ernst Jentsch) ซึ่งได้ให้ความหมายของคำดังกล่าวไว้ว่า “เป็นความรู้สึกสงสัยว่าสิ่งมีชีวิตที่ปรากฏนั้นมีชีวิตอยู่จริงหรือไม่ หรือในทางกลับกัน วัตถุไร้ชีวิตนั้นที่จริงแล้วอาจจะมีชีวิต” (Jentsch, 1906, p. 8) ต่อมาในปี ค.ศ. 1919 ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้นำแนวคิดภาวะแปลกแยกมาศึกษาต่อในบทความที่ชื่อว่า “The Uncanny” (“Das Unheimliche”) เป็น “ความรู้สึกที่ตื้นตันระทึกประสาทที่น่าพาเรากลับไปสู่บางสิ่งที่รู้จักมาแต่เก่าก่อนหรือบางสิ่งที่ครั้งหนึ่งคุ้นเคยเป็นอย่างดี” (Freud, 1919, p. 1) ฟรอยด์ได้ขยายความเกี่ยวกับภาวะแปลกแยกเพิ่มเติม ผ่านการศึกษาลักษณะ

การใช้คำและการเปรียบเทียบความหมายของคำว่า “uncanny” ในภาษาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาษาเยอรมันซึ่งคือคำว่า “unheimlich” Thelocal (2020) ให้ความหมายว่า คำนี้มีความเชื่อมโยงกับคำว่า heimlich ที่แปลว่าคุ้นเคย (homely) โดยทั้งสองคำมีที่มาจากคำว่า “heim” ซึ่งแปลว่าบ้าน (home) และเมื่อเติมคำเสริมท้าย (suffix) “-lich” จะมีความหมายว่า ที่เหมือนบ้าน หรือที่คุ้นเคย (homely) แต่เมื่อคำนี้ถูกเติมคำอุปสรรค (prefix) un- ความหมายจึงกลายเป็น ที่ไม่คุ้นเคย (unhomely), แปลก (strange, eerie), หรือน่ากลัว (dread) ในขณะเดียวกันคำว่า “heimlich” เองยังมีความหมายว่า ความลับ (secret), ที่ถูกปกปิด (concealed) ได้เช่นกัน ดังนั้นเมื่อก้าวโดยสรุป ในมุมมองของฟรอยด์ภาวะแปลกแยก จึงเป็นความรู้สึกตื่นตระหนกที่เกิดขึ้นเมื่อบางสิ่งที่คุ้นเคย ที่ถูกซ่อนไว้ผ่านการข่มของจิตใจได้กลับมามีอีกครั้ง

เมื่อพิจารณาที่มาของคำว่า ภาวะแปลกแยก ในภาษาเยอรมันในข้างต้นจะพบว่า คำที่มีความหมายตรงกันข้ามอย่าง heimlich (homely) และ unheimlich (unhomely) นั้นล้วนมีที่มาจากคำเดียวกันซึ่งคือคำว่าบ้าน (heim) ดังนั้น บ้านซึ่งเป็นสถานที่ที่คุ้นเคย ที่ทำให้รู้สึกปลอดภัย แต่ในทางตรงกันข้ามก็สามารถเป็นสถานที่เดียวกันที่ทำให้เกิดความไม่คุ้นเคยและความหวาดกลัวได้เช่นกัน ซึ่งในภาพยนตร์เรื่อง ลัดดาแลนด์ และปีศาจเปลี่ยนหน้า บ้านซึ่งเป็นฉากสำคัญของทั้งสองเรื่องได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะภาวะแปลกแยกของบ้าน เมื่อบ้านสามารถเป็นได้ทั้งสถานที่ที่คุ้นเคยและสถานที่ที่น่าหวาดกลัว

2.2.2 บ้านและครอบครัวสุขสันต์

ในภาพยนตร์เรื่อง ลัดดาแลนด์ และปีศาจเปลี่ยนหน้า มีลักษณะสำคัญที่คล้ายกันอย่างหนึ่งคือการย้ายบ้านใหม่ของครอบครัวในเรื่อง โดยจากทั้งสองเรื่องนี้จะพบว่าได้เริ่มเรื่องจากการย้ายบ้านเหมือนกัน และยิ่งไปกว่านั้นการย้ายบ้านในครั้งนี้ของทั้งสองครอบครัวยังมีเหตุผลที่คล้ายคลึงกันคือ ความต้องการเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง

ในตอนเริ่มแรก ภาพของหมู่บ้านลัดดาแลนด์เต็มไปด้วยความเป็นไปของครอบครัวในแต่ละบ้านที่กำลังทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพของคู่สามีภรรยา หรือภาพของครอบครัวพ่อแม่-ลูกที่กำลังมีความสุขในหมู่บ้านแห่งนี้ ซึ่งก่อนที่จะเริ่มเรื่อง

พบว่าธีรกำลังพยายามตกแต่งภายในบ้าน รวมถึงจัดบ้านเตรียมต้อนรับครอบครัวของเขาที่กำลังจะย้ายมาอยู่ด้วยกันหลังจากที่แนนต้องอยู่ในความดูแลของคุณยายมาตลอด ดังนั้นบ้านของธีรและครอบครัวนอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ของสถาบันครอบครัว ยังเป็นสัญลักษณ์ของการพยายามสร้างสถาบันครอบครัวขึ้นมาของธีรเช่นกัน

ภาพยนตร์แสดงให้เห็นถึงความพยายามและความหวังของธีรที่ต้องการจะสร้างครอบครัวของตน ด้วยตนเองขึ้นมาอีกครั้ง ณ บ้านในหมู่บ้านลัดดาแลนด์แห่งนี้ ธีรหวังว่าหลังจากที่เขามีบ้านเป็นของตัวเอง และการที่ครอบครัวได้ย้ายมาอยู่ด้วยกันพร้อมหน้าเช่นนี้ จะสามารถแก้ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เกิดขึ้นได้ โดยปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวของธีรนั้นแบ่งเป็นสองระดับคือ (1) ระดับภายในครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ของธีรและแนน ซึ่งเกิดจากการที่ธีรไม่สามารถทำหน้าที่พ่อให้กับแนนในตอนเด็กได้ และความสัมพันธ์ของธีรและป่าน ซึ่งเกิดจากการที่ธีรไม่เชื่อใจในตัวป่านและคิดว่าป่านมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับเจ้านายตนเอง และอีกระดับคือ (2) ในความสัมพันธ์ของธีรและคุณแม่ของป่าน เนื่องจากป่านตั้งครรภ์กับธีรก่อนที่จะทั้งคู่จะแต่งงานและก่อนที่ธีรจะมีฐานะที่มั่นคง ดังนั้นจึงทำให้แม่ของป่านไม่เชื่อใจธีรในการดูแลป่านและลูก ๆ บ้านจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับธีรเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ว่าตนเองสามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้เหมือนผู้ชายคนอื่น ๆ ป่านและลูก ๆ รวมถึงแม่ของป่านสามารถภูมิใจและไว้วางใจในตัวเขาได้ และที่สำคัญครอบครัวของเขาจะกลับมาเป็นครอบครัวอีกครั้งเมื่อได้อยู่ร่วมกันในบ้านหลังนี้

ในเรื่องปีศาจเปลี่ยนหน้า การย้ายบ้านและการเริ่มต้นใหม่ของครอบครัวได้เกิดขึ้นเช่นกัน พัด คังกูและครอบครัวต้องย้ายไปอยู่บ้านหลังใหม่ และเช่นเดียวกับธีรหัวหน้าครอบครัวของเรื่องนี้อย่าง คังกู ก็หวังเช่นกันว่าการย้ายมาบ้านหลังใหม่จะสามารถแก้ปัญหาของครอบครัวได้เช่นกัน ปัญหาที่ครอบครัวของคังกูต้องพบเจอในส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากความล้มเหลวของ พัด จุงซู ผู้เป็นอาในการทำพิธีไล่ผีไม่ว่าจะเป็นการที่คนในครอบครัวถูกว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง การถูกปล่อยข่าวลือเสียหาย หรือการที่ลูกสาวคนเล็กอย่างพัด ฮยอนจู ถูกกลั่นแกล้งที่โรงเรียน ดังนั้นบ้านในเรื่องปีศาจเปลี่ยนหน้าจึงทำหน้าที่คล้ายคลึงกับบ้านในตัวเรื่อง ลัดดาแลนด์ ซึ่งคือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตนั่นเอง

2.2.3 บ้านและความไม่สุขสันต์ (relocating to unhomely homes)

หลังจากย้ายมาในหมู่บ้านลัตดาแลนด์ได้ไม่นานนัก ภาพหมู่บ้านในฝันก็ได้ค่อย ๆ เลือนหายไป ชีร์และครอบครัวได้ทำความรู้จักกับเพื่อนบ้านเป็นครั้งแรกหลังจากแมวของเพื่อนบ้านได้เข้ามาอุจจาระที่สนามหญ้า จากเหตุการณ์นี้เอง ชีร์และป้านั้นเริ่มสังเกตเห็นถึงความผิดปกติบางอย่างที่เกิดขึ้นในครอบครัวของเพื่อนบ้าน เช่น ลักษณะของสามีที่ดูโมโหร้ายและชอบออกคำสั่ง ภรรยาที่ดูหวาดกลัวและมีร่องรอยฟกช้ำตามลำตัว และหญิงแก่ที่นั่งอยู่บนรถเข็นตลอดเวลา

ภาพหมู่บ้านในฝันของลัตดาแลนด์ได้ถูกทำลายลงอย่างรุนแรง เมื่อแม่บ้านชาวพม่าอย่างมะชินถูกฆาตกรรมภายในบ้านและถูกซ่อนศพไว้ในตู้เย็น การตายของมะชินก่อให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกขึ้นอย่างรุนแรงต่อชีร์และครอบครัว รวมทั้งครอบครัวอื่น ๆ ในหมู่บ้านแห่งนี้ จากเหตุการณ์ดังที่กล่าวมานี้ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก ผ่านสามสิ่งคือ (1) ศพของมะชิน ศพเป็นสิ่งที่แปลกแยกอย่างมาก เนื่องจากศพให้ภาพของคนและร่างกายคนที่คุ้นเคยแต่ร่างกายนั้นก็ไม่ได้ถือว่าเป็นคนอีกต่อไป เพราะได้เสียชีวิตไปแล้ว นอกจากนี้ตัวศพเองยังเป็นสิ่งที่เตือนถึงความตายและทำให้มนุษย์ได้เห็นความตายผ่านศพได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นศพจึงให้ภาพทั้งชีวิตและความตายในเวลาเดียวกัน และ (2) วิญญาณมะชิน มะชินในตอนแรกทุกคนเห็นว่ามีชีวิตและเป็นคนเหมือนกับทุกคนปัจจุบันได้กลายเป็นศพและเป็นสิ่งที่ไม่ชีวิตไปแล้ว ดังนั้นการกลับมาของสิ่งที่ไม่มีชีวิตในลักษณะที่ “เหมือนมีชีวิต” เช่นเดียวกับคนปกติของวิญญาณมะชินนั้น จึงทำให้ผู้คนตื่นตระหนกอย่างมาก เพราะนอกจากจะขัดแย้งกับหลักเหตุผลแล้ว การปรากฏตัวของมะชินยังเป็นสิ่งที่เตือนถึงความคิดเรื่องชีวิตหลังความตายอีกด้วย และสุดท้ายคือ (3) บ้านฝรั่งที่มะชินได้อาศัยและถูกฆาตกรรม การมีอยู่ของบ้านฝรั่งนี้ทำให้เกิดความแปลกประหลาดแต่คุ้นเคยขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้อย่างชัดเจน ทุกคนในหมู่บ้านคุ้นชินกับบ้านหลังนี้เป็นอย่างดี องค์กรประกอบภายนอกมีลักษณะของบ้านตามแบบปกติ แต่หลังจากการฆาตกรรมที่เกิดขึ้นความรู้สึกที่มีต่อบ้านหลังนี้ได้เปลี่ยนไป ทั้งที่จริงมันยังคงเป็นบ้านหลังเดิม การมีอยู่ของบ้านหลังนี้เป็นสิ่งที่คอยเตือนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและโอกาสที่เหตุการณ์ดังกล่าวนี้สามารถเกิดขึ้นกับบ้านของ

ตนเองได้เช่นกัน ดังนั้นการมีอยู่ของบ้านฝรั่งจึงไม่ได้แตกต่างจากการเห็นศพซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความตายเลย

หลังจากเหตุการณ์กรรมของมะขิ่น การล่มสลายของความเป็นครอบครัวก็ได้เริ่มต้นขึ้น โดยภายนอกจะเห็นได้ชัดเจนจากการที่ภาพของหมู่บ้านลัดดาแลนด์ที่เคยเป็นหมู่บ้านที่มีครอบครัวสุขสันต์ในตอนเริ่มต้น ตอนนั้นก็กลับมีแต่ครอบครัวทยอยย้ายออกไปเรื่อย ๆ และกลายเป็นหมู่บ้านร้างในที่สุด เช่นเดียวกับในระดับครัวเรือนความสัมพันธ์ภายในของครอบครัวของธีรนั้นแย่งไปด้วยเช่นกัน ธีรและแนนที่ในตอนแรกหวังจะเริ่มต้นความสัมพันธ์พ่อ-ลูกใหม่อีกครั้งกลับกลายเป็นว่าความสัมพันธ์ของทั้งคู่แย่งไปด้วยเรื่อย ๆ จนกระทั่งในท้ายที่สุดแนนก็ได้ตัดสินใจย้ายไปอยู่หอพัก และตัดขาดจากธีรอีกครั้งหนึ่ง ความสัมพันธ์ของธีรและปานเองก็เช่นกัน เมื่อปานได้ข่าวว่าเจ้านายเก่าของเธอได้มาเปิดสำนักงานที่เชียงใหม่ ปานเองตั้งใจว่าจะกลับไปทำงานอีกครั้งเพื่อช่วยเหลือธีรในการหาเลี้ยงครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามธีรกลับคิดว่าปานนอกใจตนเองจนทั้งคู่ทะเลาะกัน และยิ่งไปกว่านั้นธีรเองถึงขั้นเกิดภาพหลอนว่าตนเองได้ยิงปานจนเสียชีวิตอีกด้วย ในส่วนของเพื่อนบ้านเองก็เช่นกัน เมื่อเวลาผ่านไปก็ยิ่งชัดเจนว่าผู้เป็นสามีได้ทำร้ายร่างกายภรรยา รวมถึงลูกชายของตนเอง ส่วนอาการของหญิงชราบนรถเข็นก็ทรุดหนักลงยิ่งกว่าเดิม

ในเรื่อง ปีศาจเปลี่ยนหน้า สิ่งที่เป็นภาวะแปลกแยกนั้นมาจากเพื่อนบ้านของครอบครัวในเรื่องเช่นกัน โดยหลังจากย้ายเข้ามาในบ้านหลังใหม่ คังกูและภรรยาก็ได้เริ่มสังเกตเห็นพฤติกรรมแปลก ๆ ของเพื่อนบ้านที่มักจะทำกิจกรรมที่คล้ายกับกำลังการทุบตีบางอย่างอยู่ในตอนกลางคืน เมื่อคังกูเห็นพฤติกรรมดังกล่าวจึงตัดสินใจไปที่บ้านของเพื่อนบ้านเพื่อทำการตักเตือน ถึงแม้ว่าภายนอกบ้านหลังนี้จะดูเหมือนหลังอื่น ๆ ที่ปกติทั่วไป แต่เมื่อคังกูได้เข้าไปในบ้านกลับได้พบเจอกับซากสัตว์ที่ถูกฆ่าและแขวนอยู่มากมาย รวมทั้งสัญลักษณ์ทางศาสนาคริสต์ต่าง ๆ อย่างไม่กางเขนที่เปื้อนเลือดด้วยเช่นกัน การที่ภายในบ้านมีซากสัตว์มากมายแขวนอยู่เช่นนี้ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนของความเป็นบ้านขึ้น ซึ่งคือความไม่ชัดเจนว่าสถานที่นี้เป็นบ้านหรือเป็นโรงฆ่าสัตว์ และอย่างที่ไดกล่าวไปในข้างต้นว่าศพถือว่าเป็นสิ่งให้ความรู้สึกถึงภาวะแปลกแยกมากที่สุดเพราะทำให้เห็นทั้งชีวิตและความตาย ตัวซากสัตว์เหล่านี้ก็เช่นกัน

นอกจากนี้สภาพของซากสัตว์ที่ถูกฆ่าและออกเป็นชิ้น ๆ ยังแสดงถึงการตายอย่างโหดร้ายและทารุณ เช่นเดียวกับสภาพของศพมะขิ่นในตู้เย็น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อคังกูและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้มาที่บ้านหลังนี้อีกครั้ง สภาพบ้านที่ไม่ต่างจากโรงฆ่าสัตว์นั้นก็ไร้หายไป เหลือเพียงบ้านธรรมดาหลังหนึ่งเท่านั้น

นอกจากครอบครัวของคังกูแล้ว จุงซูผู้เป็นอานั้นถูกติดตามด้วยสิ่งที่มีลักษณะเป็นภาวะแปลกแยกเช่นเดียวกัน หลังจากที่ทำพิธีไล่ผีล้มเหลวในคราวก่อน จุงซูต้องเผชิญกับวิญญาณของผีร้ายที่คอยตามหลอกหลอนเกือบตลอดเวลา วิญญาณผีร้ายตัวนี้มีลักษณะที่แปลกแยกอย่างชัดเจน กล่าวคือมีลักษณะที่เป็นคน แต่มีท่าทางที่ไม่เหมือนคน มีใบหน้าที่เละเพะและมีดวงตาที่คล้ายกับงู นอกจากนี้ วิญญาณผีร้ายนี้ยังสามารถสื่อถึงความล้มเหลว ผิดพลาดในการเป็นบาทหลวงของจุงซูที่คอยตามหลอกหลอนเขาเช่นกัน และจากการที่วิญญาณผีร้ายนี้เองยังได้ติดตามไปถึงครอบครัวของคังกูในรูปแบบของเพื่อนบ้านที่ไต่กล่าวไปข้างต้นนั้น ยังสามารถสื่อถึงความล้มเหลวของจุงซูและครอบครัวของคังกูที่พยายามหนีโดยการย้ายบ้าน แต่ท้ายที่สุดแล้ววิญญาณผีสิงก็ได้ติดตามครอบครัวมาเช่นกัน ดังนั้นการย้ายบ้านไม่ได้ช่วยอะไรครอบครัวของคังกูเลย

ลักษณะที่เป็นภาวะแปลกแยกนี้ยังเกิดขึ้นภายในครอบครัวด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าภาพยนตร์จะแสดงออกว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของคนในบ้านนั้นเกิดจากการถูกสิงสู่โดยวิญญาณผีร้ายที่ติดตามมา ไม่ได้เป็นพฤติกรรมของคนในบ้านโดยตรง แต่เมื่อพิจารณาในอีกมุมหนึ่ง พฤติกรรมที่แปลกประหลาดนี้เองก็สอดคล้องกับความหมายภาวะแปลกแยก ในมุมมองของฟรอยด์ ดังนั้นพฤติกรรมเหล่านี้อาจสื่อถึงความคิดที่ถูกข่มไว้ในระดับจิตใต้สำนึกและได้ถูกแสดงออกมาในรูปแบบของสิ่งที่มีสภาวะความแปลกแยก ซึ่งคือการที่เมื่อคนในครอบครัวที่คุ้นเคยเป็นอย่างดี ได้กลายเป็นคนอื่นที่ไม่คุ้นเคยนั่นเอง โดยพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของครอบครัวนี้ เช่น พฤติกรรมของพ่อที่มีท่าทีคุกคามลูกสาวคนเล็กโดยการเดินเข้ามาในห้องเธอกลางดึกและกล่าวว่า “ลูกสาวของพ่อเป็นสาวแล้วสินะ” หรือในตอนที่พ่อทำร้ายลูกสาวทั้งสองคนและกล่าวว่า “ฉันเลี้ยงพวกแกมาจนลำบากแค่ไหน”, แม่ที่กินข้าวอย่างมูมมาม และเมื่อถูกทักว่าอาหารรสชาติแปลกไปกลับมีอาการโมโหร้ายและทำลายข้าวของ, ฮยอนจูผู้เป็นลูกสาวคนเล็กที่เดินไปพูดกับพี่สาวว่า “ทำไมไม่ฆ่าฉันล่ะ จะได้เป็นลูกสาวคนเดียวและไม่ต้องดูแลฉัน” และการ

ทำร้ายร่างกายกันเองของคนในครอบครัว ซึ่งจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น ความเชื่อใจภายในครอบครัวของคังกุกก็ได้ถูกทำลายลง เช่นเดียวกับกับความเป็นครอบครัวที่ถูกทำให้ไม่ชัดเจน และเมื่อไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นคนในครอบครัวหรือคนอื่น ทำให้คนในครอบครัวเกิดพลาดพลั้งทำร้ายร่างกายกันเองได้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคังกุกเข้าใจผิดว่าซุนอู ลูกสาวคนโตได้ถูกผีสิงจึงพยายามมัดและตีเธอ หรือในตอนที่ยังเข้าใจผิดว่าภรรยาของตนได้พุดจาจากถางการทำหน้าที่พ่อและหัวหน้าครอบครัวของตนเอง ทั้ง ๆ ที่เป็นการกระทำของวิญญาณร้าย จนทำให้คังกุกได้ผล่อทำร้ายร่างกายภรรยาของตนเช่นกัน

2.2.4 การก่อตัวของภาวะแปลกแยก (manifestation of the uncanny)

หลังจากภาวะแปลกแยก ได้เกิดขึ้นรอบ ๆ บ้านของทั้งสองเรื่อง การล่มสลายของความเป็นครอบครัวก็ได้เกิดขึ้นตามมาเช่นกัน ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าครอบครัวจากทั้งสองเรื่องมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ การพยายามแก้ปัญหาในอดีตด้วยการย้ายบ้าน และการพยายามเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้ง โดยเฉพาะตัวละครผู้เป็นพ่อที่พยายามสร้างความเป็นครอบครัวขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตาม การย้ายบ้านไม่ได้หมายความว่าปัญหาที่เคยเกิดขึ้นจะถูกทิ้งไว้ที่บ้านหลังเก่าได้เหมือนกับสิ่งของที่ไม่ได้ใช้แล้ว ในทางตรงกันข้าม ปัญหาเหล่านั้นได้ติดตามเรามาด้วย ดังนั้นการย้ายบ้านหรือการพยายามเริ่มต้นใหม่ จึงไม่ช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นหากปัญหาเหล่านั้นไม่ได้ถูกจัดการอย่างถูกวิธี

ในเรื่อง ลัดดาแลนด์ ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของครอบครัวคือการขาดความเชื่อใจและเข้าใจซึ่งกันและกัน ริรีไม่พยายามเข้าใจและเชื่อใจลูกสาวอย่างแนบแน่นแต่กลับพยายามควบคุมให้ทำตามสิ่งที่ตนสั่งเท่านั้น ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในเหตุการณ์ที่แนนโดนริรีต่อว่าอย่างรุนแรงเพราะกลับบ้านดึกถึงแม้แนนจะบอกไปแล้วว่าเป็นเพราะทำรายงาน ดังนั้นแทนที่ความสัมพันธ์ของทั้งสองจะดีขึ้นเมื่อได้มาอยู่ด้วยกันก็กลับกลายเป็นในทางตรงกันข้าม เมื่อริรีไม่พยายามที่จะเข้าใจหรือเชื่อใจลูกสาวเลย นอกจากนี้ริรีเองยังคงมีความเชื่อเหมือนเดิมว่าป่านกำลังนอกใจตนเองไปหาเจ้านายคนเก่าทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีหลักฐานชัดเจน และป่านเองแค่ต้องการช่วยริรีหาเงินเลี้ยงครอบครัวเท่านั้น ดังนั้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการแก้ไข และยิ่งไปกว่านั้นยังถูกพัฒนาขึ้น

จนกลายเป็นความรุนแรงในครอบครัวในเวลาต่อมา เมื่อธีร์ต่อว่าและใช้กำลังบังคับให้แนนเข้าไปในบ้านฝรั่งที่เกิดคดีฆาตกรรม หรือแม้กระทั่งเกิดภาพหลอนว่าตนเองได้ยิงป้านเสียชีวิต ซึ่งถึงแม้จะไม่ใช่เหตุการณ์จริง แต่การเกิดภาพหลอนนี้ก็สื่อถึงความคิดที่ได้ถูกข่มไว้ภายในจิตใต้สำนึกที่แสดงออกมาในรูปแบบของภาพหลอนนั่นเอง เช่นเดียวกับครอบครัวของเพื่อนบ้าน ซึ่งในที่สุดแล้วความจริงก็เปิดเผยว่าภายใต้บ้านที่สวยงามเป็นระเบียบนั้นเองก็ได้เกิดปัญหาภายในครอบครัวที่ถูกปกปิดไว้เช่นกัน และเป็นเหตุให้ผู้เป็นสามีตัดสินใจฆ่าทุกคนในบ้านรวมถึงตนเองในที่สุด และในท้ายที่สุดเมื่อธีร์ได้พลาดไปยิงลูกชายที่ชอบตัวอยู่ในตู้เสื้อผ้า ในตอนนั้นเองก็เป็นที่รู้กันว่าตนเองผิดพลาดในการทำหน้าที่พ่อและหัวหน้าครอบครัวจึงนำไปสู่การจบชีวิตของตนเองในที่สุด

ในเรื่องปีศาจเปลี่ยนหน้า ถึงแม้วิญญาณร้ายจะมีส่วนในการทำให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว แต่ภาพยนตร์ก็ได้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวของคังกูเองนั้นก็มีปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเช่นกัน โดยในระหว่างที่ทุกคนกำลังอยู่ในความวิตกกังวลนั้น จะเห็นได้ชัดเจนเลยว่าสมาชิกครอบครัวได้มีปากเสียงและพูดความในใจของตนเองออกมาเป็นครั้งแรกโดยปราศจากการครอบงำของวิญญาณร้าย เช่น แม่คิดว่าพ่อยึดมั่นในศักดิ์ศรีของตัวเองและเป็นห่วงจุงซู น้องชายของตนมากกว่าความปลอดภัยของครอบครัว ส่วนคังกูผู้เป็นพ่อก็คิดว่าที่ต้องย้ายบ้านมาแบบนี้ก็เป็นเพราะภรรยาที่เอาแต่บ่นว่าอึดอัดที่ต้องอยู่บ้านเดิมต่างหาก ซึ่งจากการทะเลาะกันครั้งนี้อเองจะเห็นว่าภายใต้ความสัมพันธ์ที่ดูแน่นแฟ้นของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ของสามีภรรยาในเรื่องนี้ที่แสดงออกว่ารักกันดีมาตลอดนั้น แท้จริงแล้วกลับมีปัญหาที่ต่างคนต่างเก็บไว้กับตัวเองและไม่ได้รับการแก้ไข จึงทำให้การย้ายบ้านในครั้งนี้ครอบครัวของคังกูไม่ได้พบกับจุดเริ่มต้นที่สดใสในแบบที่เขาคิดไว้ แต่กลับเป็นการล่มสลายของครอบครัว ถึงแม้ว่าในท้ายที่สุด จุงซูจะกลับมาช่วยทำพิธีไล่ผีให้กับครอบครัวของคังกู และถึงแม้ว่าวิญญาณร้ายนั้นจะถูกกำจัดไป แต่ครอบครัวของคังกูก็ได้ล่มสลายไปพร้อมกับการเสียชีวิตของฮยอนจูและจุงซูที่เสียสละชีวิตตัวเองในการไล่ผี

เมื่อความแตกต่างระหว่าง “ครอบครัว” และ “คนอื่น” ถูกทำให้ไม่ชัดเจน เช่นเดียวกับความ “คุ้นเคย” (heimlich/ homely) และ “ไม่คุ้นเคย” (unheimlich/

unhomely) ที่ซ้อนทับกัน ภาวะแปลกแยกก็ปรากฏขึ้นเพื่อเปิดเผยสิ่งที่ถูกปิดไว้ในจิตใจ อย่างเนิ่นนาน จากมุมมองของฟรอยด์ ที่ได้กล่าวว่า ภาวะแปลกแยกเป็นความรู้สึกตื่นตระหนกที่เกิดขึ้นเมื่อบางสิ่งที่คุ้นเคย ที่ถูกซ่อนไว้ผ่านการข่มของจิตใจได้กลับมาอีกครั้ง เมื่อพิจารณาจากภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องจะพบว่า ภาพของบ้านที่ปลอดภัย ที่สามารถป้องกันอันตรายจากภายนอก ได้กลายเป็นบ้านที่ซ่อนของบางสิ่งที่เป็นภาวะแปลกแยกไว้ภายใน ไม่ว่าจะเป็นคดีฆาตกรรม ซากสัตว์ที่น่าขยะแขยง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงปัญหาภายในครอบครัวที่ไม่ได้รับการแก้ไขและยังถูกพัฒนาจนกลายเป็นความรุนแรงในครอบครัว ในท้ายที่สุดแล้วปัญหาที่ถูกซ่อนไว้เหล่านี้ก็ไม่สามารถซ่อนไว้ได้ตลอดไป และได้ปรากฏตัวอีกครั้งในรูปแบบของภาวะแปลกแยกที่มาหลอกลอนและทำลายความเป็นครอบครัวนั่นเอง

3. บทสรุป

จากการศึกษาภาพยนตร์ไทย เรื่อง ลัดดาแลนด์ และ ภาพยนตร์เกาหลี เรื่อง ปีศาจเปลี่ยนหน้าผ่านมุมมองจิตวิเคราะห์นั้น ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องเผยให้เห็นถึงลักษณะร่วมกันของตัวละคร “พ่อ” ที่มุ่งมั่นและพยายามประคับประคองครอบครัวขึ้นมาอีกครั้งหลังจากเกิดปัญหาบางอย่างในอดีต โดยทั้งสองครอบครัวใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบเดียวกันคือการเลือกที่จะย้ายบ้านเพื่อเป็นสัญญาณของการเริ่มต้นใหม่ แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตก็ได้ตามมาหลอกลอนพ่อและครอบครัวอีกครั้งในรูปแบบของความแปลกแยกที่คุ้นเคย และจากปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขในอดีตนี้เองก็ยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ที่เปราะบางของครอบครัวแยลงจนนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว นอกจากนี้กรอบความคิดทางสังคมยังฉายภาพให้ผู้ชายในครอบครัวต้องมีภาวะเป็นผู้นำในที่นี้ตัวละครพ่อจากภาพยนตร์เรื่อง ลัดดาแลนด์ อย่างธีร์และภาพยนตร์เรื่อง ปีศาจเปลี่ยนหน้า อย่างพัด คังกู นั้น ตกอยู่ในสภาวะของการโดนทำร้ายจากสังคมภายนอกที่สุดท้ายแล้วนั้น บิบบังคับให้ตัวละครพ่อจากทั้งสองเรื่องต้องพิสูจน์บทบาทของตนผ่าน

การมาเยือนของสิ่งเลวร้าย จึงเห็นได้ว่าบรรทัดฐานของสังคมหรือโครงสร้างในสังคมนั้น จำกัดและตีกรอบทางความคิดอันส่งผลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของตัวละครในเรื่องนั่นเอง

รายการอ้างอิง

- อัปสรสิริ เอี่ยมประชา. (2557). *จิตวิทยาทั่วไป เอกสารประกอบการสอนรายวิชา GS101*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- Freud, S. (1919). *The Uncanny*. Retrieved April 15, 2021, from <https://web.mit.edu/allanmc/www/freud1.pdf>
- Jentsch, E. (n.d.). *On the Psychology of the Uncanny*. Retrieved April 14, 2021, from http://www.art3idea.psu.edu/locus/Jentsch_uncanny.pdf
- TheLocal.de. (2020). *German word of the day: Unheimlich*. Retrieved April 15, 2021, from <https://www.thelocal.de/20200825/unheimlich/>

Received: August 8, 2021

Revised: October 1, 2021

Accepted: November 19, 2021